

Openbaring

In den beginne was het Woord

Colofon

ISBN: 978 90 8954 750 7

1e druk 2015

© 2015, Hans Siepel

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8901 AA Leeuwarden

Telefoon: 058-2894857

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Afbeelding omslag: Rob Oosterwijk MULTIMEDIATION, Harlingen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the translator and the publisher.

Openbaring

In den beginne was het Woord

Met een voorwoord en medewerking van Frank Regtvoort

HANS SIEPEL

Voor Marieke

Inhoud

Voorwoord	9
Ten geleide	11
Openbaring	15
De mens	16
Wetenschap en bewustzijn	21
Universele wijsheid en bewustzijn	25
God	28
Weg naar bewustwording	29
Goddelijke mens	31
Kosmos	34
Bewustwording	37
Egomachten	38
Goddelijke machten	42
In den beginne is het woord	49
Nawoord Openbaring	53
COMMUNICATIECRISIS	55
Communiceren zonder spreker	57
Overheidscommunicatie faalt	77
Maatschappelijk verbonden communiceren	87
Maakbaarheidillusie	93
Zelfreflectie is ook een kwaliteit	97
Uitweg uit het systeem	99
Cohen introduceert politieke taal	107
Communicatiekloof	113
Nieuwsconsumenten zijn niet dom	115
Communiceren van ongelooftwaardigheid	119
VERVAL OUDE INSTITUTIONELE MACHTEN	121
Crisis van de instituties	123
Irak en egocentrische Haagse besluitvorming	133

UNIVERSELE WIJSHEID: LEVENSVRAGEN EN ACTUELE VRAAGSTUKKEN	153
Spirituele wijsheid voorbij de dood	155
Dementie als spirituele zoektocht	161
Darwin, evolutieleer en de Apocalyps	167
Alomvattende theorie	173
ZICHZELF VERTELLENDE VERHALEN	185
Verhaal zonder schrijver	187
Boodschap uit de ruimte	199
Mens of dier?	203
Haat de dader niet!	207
Syrië en de nieuwe macht	211
Belgische eenheid	215
Waarom het Nederlands elftal wel wereldkampioen kán worden	219
Scheppen van een werkelijkheid met woorden	223
Profetie	225

Voorwoord

Met andere woorden

Woorden creëren werkelijkheden. Zo verworden toegewijde hulpverleners tussen de MH17-brokstukken tot respectloos rotzooiende schurken. Met woorden kun je anderen in de hoek zetten, afbranden, treiteren, schofferen, badineren en beschimpen. Woorden kunnen ook troosten, verzoenen, verbinden, dankzeggen en verlichten. Dan zouden de professionals op de ramplocatie, net als anderen die zich hebben ingezet na de ramp met vlucht MH17, onder luid applaus van de Nederlandse bevolking een herdenkingspenning in ontvangst hebben mogen nemen.

In deze bundel heeft Hans Siepel teksten opgenomen die hij, sommige met anderen, de afgelopen jaren heeft geschreven. Een rode draad erdoorheen is dat het er nogal op aankomt welke woorden in het publieke discours worden gekozen. En die woordkeus van journalisten, politici en bestuurders blijkt nogal curieus. Het is in die kringen gemeengoed elkaars woorden te verdraaien, elkaar onbetamelijk toe te spreken, kwaad te spreken over elkaar en elkaars intenties in te twijfel trekken. Niet binnenskamers maar, omwille van allerhande eigen gewin, in de publieke (media)ruimte. En ook niet zonder effect, gezien het wantrouwen, de boosheid, de verongelijkheid, de afkeer en de ontevredenheid die ze met hun woorden in de samenleving oproepen. Paradoxaal genoeg heeft die onbehaaglijkheid zowel betrekking op (voorgesteld) beleid, als op de intrinsieke betrouwbaarheid van media, politici en bestuurders.

Hans Siepel bepleit in deze bundel dat we, dus óók de beroepscommunicatoren, ons bewust moeten worden van de gevolgen van ons woordgebruik voor anderen. Niet meer een stortvloed aan woorden opdat je daarmee kunt (ver)zwijgen. Ook geen woorden waarmee we anderen (proberen te) beschadigen om onszelf te

dienen. Wel woorden die erop gericht zijn anderen dan jezelf een dienst te bewijzen. Met andere woorden: dan strooi je geen zout in een open wond, maar je reikt de ander een helpende hand. Dan plavei je de haalbare weg in plaats van de verschillen uit te vergroten. Dan schop je niemand mentaal aan gort, omdat een geestelijk gezond mens dat niet op zijn geweten wil hebben. Dan gedraag je je gewoon als een fatsoenlijk mens. Voor wie wil (leren) bijdragen aan díé werkelijkheid, is deze bundel samengesteld. Kies naar believen de woorden die jou wijzer maken.

Frank Regtvoort

Ten geleide

Een ernstige ziekte die me eind jaren negentig trof, bleek later het begin te zijn van mijn eigentijdse variant op het thema van de mythologische heldenverhalen. Deze vertellingen doorlopen een vast patroon. De ontdekkingsreis begon, zoals in veel mythologische heldenverhalen beschreven, met een onverwachte oproep, die de mythologische held wegrukt uit zijn gewone doen. In mijn geval klopte een ernstige ziekte op de deur. Het sloeg mijn zelfbeeld kapot en de zekerheden die mij tot dan door het leven loodsten, doofden hun lichten. Na enige tijd, bijgekomen van de eerste schrik, zette ik de eerste voorzichtige stapjes in deze donkere nacht. Zocht ik nieuwe lichtbakens om mijn leven nieuw houvast te geven. De weg daarnaartoe was moeizaam, zwaar en bezaaid met tegenslag en teleurstelling. Precies zoals de verhalen in de mythologische heldenvertellingen, maar ook sprookjes en legenden de lezer voorhouden. Veel strijd moest er geleverd worden. Mijn grootste tegenstander, zo ontdekte ik op die moeizame weg, was ik zelf. Ik ontkwam er niet aan gedurende deze ontdekkingsreis op zoek naar nieuwe zekerheden de schaduwkanten van mijn eigen ego, de angsten, pijn en onzekerheden, onder ogen te zien. Om die ten slotte te overwinnen. Aan het einde van de reis vond ik een nieuwe, tot dat moment voor mij volstrekt onbekende reisgids voor het 'nieuwe' leven en de werkelijkheid waarin ik beland was. Precies zoals Dante Alighieri in zijn boek *De goddelijke komedie* aan het einde van zijn zielenreis beschrijft. Die reisgids bestond uit wijsheden die voor mij geheel nieuw bleken en die ik niet geleerd had op school, universiteit of kerkbankje. Dat terwijl deze wijsheden al duizenden jaren oud zijn. Opgeschreven in een tijd dat de mensheid nog slechts kinderpasjes op de weg naar beschaving zette.

De vondst van deze andere wijsheden (de oude teksten zelf spreken over 'universele wijsheden of kennis') bracht me in staat van zekere opwindig. Het voelde alsof ik een verloren gegane schat terugvond. De gelijkenis met Balinas drong zich op. Op 16-jarige

leeftijd vond deze Balinas, later bekend geworden als Apollonius van Tyana (2 n. Chr. - 98 n. Chr.), onder een standbeeld van de oude Egyptische wijsgeer Hermes Trismegistus een vergelijkbare schat, met dezelfde universele wijsheid die in mijn nieuwe reisgids is opgetekend. De jaren die volgden, wijdde ik me aan een intensieve studie van deze oude wijsheden. Hoe meer ik erover las en de teksten steeds beter ging begrijpen en doorgronden, hoe meer ik gefascineerd raakte door wat ik las. Ik vond antwoorden op alle levensvragen van elke mens. Vragen waarop het huidige koor van wetenschappers geen passend lied heeft. Onze wetenschappelijke kennis levert geen antwoorden op de vraag wat de dood is, wat het doel van het leven is en wat of wie God is. De diepzinnige antwoorden op deze existentiële vragen die ik ontdekte in de universele wijsheid, verwonderden mij niet alleen. Het transformeerde aan het einde van mijn reis mijn kijk op mens en wereld fundamenteel. Ik had mijn nieuwe zekerheden en lichtbakens gevonden.

Deze bundel met essays en artikelen, die in de loop van de afgelopen tien jaar zijn geschreven, zijn geïnspireerd op deze wijsheid. Niet in de vorm van een uitputtend wetenschappelijk overzicht van deze universele wijsheid. Voor de geïnteresseerde lezer zijn daar genoeg andere boeken over te vinden. De essays en artikelen bespreken actuele kwesties en vraagstukken gezien door de bril van die oude wijsheid. Ik geef als het ware de 'oude wijzen' stem om vanuit hun universele wijsheid, met haar radicaal ander mens- en wereldbeeld, inzichten en antwoorden te geven. Daarbij pas ik de 'onderzoeksmethodiek' van deze oude wijzen toe. In modern jargon staat deze methodiek ook wel bekend als 'magisch denken'. Deze methode van onderzoek gaat ervan uit dat 'de werkelijkheid' haar eigen verhaal vertelt. De kunst is om dit 'zichzelf vertellende verhaal' te decoderen. Om te ontdekken wat de inhoud van het verhaal is. Bij lezing zal de lezer opvallen dat er vaak een beroep gedaan wordt op 'woordvoerders' uit samenleving en actualiteit. Dat kunnen citaten zijn, maar ook fragmenten uit radio- of tv-programma's. Zij zijn het – zichzelf overigens vaak niet bewust dat zij die vertellers zijn – die stem geven aan het verhaal dat zichzelf vertelt. De lezer zal ontdekken dat in die essays en artikelen, waarin

we dit zichzelf vertellende verhaal 'blootleggen', het 'empirisch' bewijs geleverd wordt van het feit dat de universele wijsheid de waarheid aan haar kant heeft. Niet alleen wat betreft de levensvragen van ieder mens, maar ook, zoals in deze bundel wordt aange-toond, in actuele kwesties.

De meest intrigerende ontdekking die ik in het huis van de universele wijsheid deed, is het bestaan van profetische geschriften. Een bepaald genre intrigeerde mij in het bijzonder. Ze zijn bekend als de apocalyptische profetieën. Ze staan centraal in het eerste essay van dit boek, *Openbaring*. Met de verbijsterende conclusie dat de apocalyptische verhandelingen niet alleen waar zijn, maar ook dat we leven in de tijd van de vervulling van de apocalyptische profetieën.

De essays en artikelen zijn gegroepeerd rond een viertal thema's. Het eerste blok, met als titel *Communicatiecrisis*, bevat essays en artikelen rond het thema (overheids)communicatie. In het tweede blok, *Verval oude institutionele machten*, vindt de lezer een tweetal essays die dit verval illustreren. In het derde blok, *Universele wijsheid: levensvragen en actuele kwesties*, zijn een viertal essays en artikelen verzameld. Het vierde blok, *Zichzelf vertellende verhalen*, bevat korte artikelen die specifiek laten zien welk verhaal zichzelf vertelt, bezien vanuit het magische denken. Het boek eindigt met een profetie van Hermes Trismegistus.

Rest mij nog vriend en collega Frank Regtvoort te bedanken. In wijsheid verbonden zijn een deel van de artikelen in deze bundel met hem geschreven. In de andere teksten waart zijn wijsheid, inspiratie en bemoediging tussen de woorden en zinnen. Ook dank aan Taco van der Mark voor zijn bijdrage.

Het essay *Irak en egocentrische Haagse besluitvorming* schreef ik indertijd samen met oud-collega Frank van Beers. Het essay *Maatschappelijk verbonden communiceren* is een coproductie met Frank Regtvoort en Gerald Morssinghof.

Hans Siepel

The intuitive mind is a sacred gift and the rational mind is a faithful servant. We have created a society that honors the servant and has forgotten the gift.

Citaat toegeschreven aan Albert Einstein.

Openbaring

In den beginne was het Woord. Deze eerste zin in het Johannes-evangelie verwijst naar de universele wijsheid in de duizenden jaren oude verhalen, geschriften en documenten. Om daar zicht op te krijgen, heb ik de afgelopen jaren tal van oude wijsheidsgeschriften bestudeerd. Ik ontdekte dat deze universele wijsheid een diepzinnige en doorleefde visie op de werkelijkheid schetst waarvan ook wij in onze tijd deel uitmaken. Het bracht mij een fundamenteel andere zienswijze op de werkelijkheid, dan de ons bekende wetenschappelijke. Vanuit dat verkregen inzicht is dit artikel tot stand gekomen. In het eerste deel, *ontsluiering*, schets ik het mens- en wereldbeeld zoals dat uit de universele wijsheid naar voren komt en leg dat naast het wetenschappelijke beeld waarmee we allemaal zijn opgegroeid. In het tweede deel, *Bewustwording*, laat ik zien hoe die radicaal van elkaar verschillende mens- en wereldbeelden zich laten vertalen in een totaal andere kijk op het verstaan en begrijpen van het huidige tijdsgewricht. Met logischerwijs ook een andere kijk op het oplossingenrepertoire om de huidige uitdagingen het hoofd te kunnen bieden.

Ontsluiering

Het kan geen kwaad om je op gezette tijden af te vragen in welke werkelijkheid je eigenlijk leeft. Een beetje reflectie op het hoe en waarom van wat je doet, geeft daarop zicht. Over wat te verstaan onder 'werkelijkheid' heb je grofweg de keuze uit twee alternatieve zienswijzen. Zo stelt de westerse wetenschap dat de bouwstenen van de werkelijkheid bestaan uit materie. Alle ons bekende verschijnselen hebben een stoffelijke, fysieke basis. De universele wijsheid kiest een radicaal ander vertrekpunt, namelijk dat achter de uiterlijke materiële verschijnselen een andere wer-

kelijkheid schuilgaat, te weten bewustzijn. Niet materie of stofjes zijn de bouwstenen van de werkelijkheid, maar bewustzijn. Bij de aanvaarding van zijn Nobelprijs voor de Natuurkunde voor zijn ontwikkeling van de kwantumtheorie (1918) verwoordt Max Planck deze universele wijsheid als hij opmerkt dat materie eigenlijk geen materie is. *'Wat wij voor 'stoffelijk' houden, is het gevolg van een intelligent denkende geest: de universele geest, God.'*

In de werkelijkheid van de universele wijsheid (universele geest, zoals Planck het noemt) zijn antwoorden te vinden op vragen over oorsprong, doel en richting van de mensheid en kosmos, over wetmatigheden en over de rol van de (individuele) mens daarin. Er liggen antwoorden in verscholen op alle essentiële levensvragen waarvoor de mens zich gesteld ziet. Wat maakt ons tot mens? Wat is het doel van het leven? Wat is de dood? Is er leven na de dood? Maar ze levert meer. Een 'allesomvattende theorie van alles', die woorden aanreikt om het huidige tijdsgewricht, met zijn opeenstapeling van onoplosbare wereldvraagstukken, milieuvernietiging, religieus barbarisme, oorlogen en ziekte-uitbraken te kunnen duiden en in een perspectief te zetten.

We leven in bijzondere tijden, omdat de mens nog nooit eerder in de menselijke geschiedenis zoveel mogelijkheden (met dank aan de moderne communicatietechnologie) heeft om zich publiekelijk te manifesteren. Het aantal beschikbare verhalen is daardoor groter dan ooit en zonder veel moeite toegankelijk. Het zijn teksten, bespiegelingen en gebeurtenissen waarin inzichten, visies, reflecties, wijsheden en gedrag zich ophouden. Het 'zichzelf vertellende verhaal' is daaruit, geordend naar drie kenobjecten van de universele wijsheid (*mens, God en kosmos*), te distilleren.

De mens

Het eerste kenobject van belangstelling voor de oude wijzen is 'de mens'. Het meest in het oog springend, is dat de universele wijsheid de mens het vermogen toedicht eigen (bewustzijns)wer-

kelijkheden te scheppen. Wie zijn wij? Wat is het wezen van wat ons mens maakt? Een antwoord op die vraag is te vinden in twee grote gebeurtenissen die in de zomer van 2014 velen in de greep hielden: het Oranjefeest van het Nederlands elftal en de tragische gebeurtenissen rond het neergeschoten vliegtuig MH17. De zomer begint onverwachts mooi met het niet-gedachte Oranjesucces op het wereldkampioenschap voetbal. In het discours van trainersstaf en spelers valt iets opmerkelijks te noteren. Journalisten, commentatoren en andere volgers van Oranje spreken veel over de 'teamspirit' van Oranje. Het zijn de spelers en trainersstaf zelf die deze teamgeest, dit teambewustzijn in hun publieke optredens verwoorden: *'in je dromen geloven'*, *'je ego aan het teambelang ondergeschikt maken'*, *'focussen'*, *'zelfbewust zijn'*, *'vertrouwen en respect'*, *'kwetsbaar en eerlijk durven zijn'* en *'je doet het samen'*. Het laat zien dat vanuit het (zelf)bewustzijn onbedachte werkelijkheden ontstaan.

Dromen werkelijkheid laten worden. Louis van Gaal vatte de collectieve beleving samen in de uitspraak dat de geest sterker is dan het lichaam. Impliciet onderstreept hij daarmee de universele wijsheid dat bewustzijn vóór materie gaat. Dit teambewustzijn, en het daaruit voortkomende voetbalsucces, scheidt in huiskamers, cafés, op straat, op sociale media en tijdens het werk als vanzelf aangename werkelijkheden: van gezamenlijkheid, collectieve vreugde, ontroering, blijdschap, tot de vereniging van bevolkingsgroepen en trots toe. Het scheidt voor velen een werkelijkheid waarin ze graag verblijven. Het tilt ze een beetje op uit de besognes en zorgen van alledag. Golven van trots, opgewondenheid en blijdschap vloeien door de Nederlandse straten.

Slechts een paar dagen na terugkeer van Oranje op vaderlandse bodem slaat met het neerhalen van toestel MH17 het noodlot toe. We belanden van collectieve vreugde in collectief verdriet en rouw. Maar ook hier openbaren zich collectief bijzondere werkelijkheden. Miljoenen mensen tonen wat ons ten diepste mens maakt. Met elkaar scheppen we, ondanks het onpeilbare verdriet en verlies van zovelen, een werkelijkheid van troost, liefde, mededogen, respect, betrokkenheid en aanwezigheid. De sociale media worden omgeto-

verd tot een klaterende beek van ontroerende, betrokken en troostende teksten. Slachtoffers worden uit de anonimiteit gehaald en geëerd om de 'mooie mens' die er nu niet meer onder ons is. We betuigen ons medeleven, onze ontroering en ons collectieve verdriet, we wensen de nabestaanden troost en liefde toe. De nabestaanden putten in hun reacties uit dezelfde bron als de Oranjespelers daarvoor deden. Ook hier reflecteren de woorden en zinnen een diep geloof en weten in de kracht van het menselijk bewustzijn. Vanuit die kracht en wijsheid laat Kevin, de zoon van een met zijn oma omgekomen Rotterdams echtpaar, ons weten *'troost te putten uit het feit dat hun geest voortleeft'*, in de kennelijke overtuiging dat de geest sterker is dan het lichaam. Kunnen de Australische ouders die hun drie kinderen en opa verloren de wereld laten weten dat uiteindelijk *'de liefde zal overwinnen'*. Andere nabestaanden deelden met ons de overtuiging dat *'love will win, light will break through'*.

De mens die in de zomer van 2014 in groten getale voor het voetlicht treedt in collectieve vreugde en collectief verdriet, is een en dezelfde mens. Het is de mens die zich innerlijk heeft ontwikkeld, zich bewust is van zichzelf en daaraan uiting weet te geven. Kortom, de zelfbewuste mens. De hedendaagse (digitale) toegang voor iedereen tot tal van voorheen geheime, sacrale literatuur uit allerhande tradities heeft dat mogelijk gemaakt. Die innerlijke zoektocht van velen in het eigen bewustzijn en de wereld om ons heen, heeft velen tot een vaste overtuiging gebracht van wie we zijn en welke potenties en mogelijkheden we hebben om onze eigen werkelijkheden vanuit het bewustzijn te scheppen.

Er zijn talrijke reflecties over hoe de (zelfbewuste) mens zichzelf ziet. Ter illustratie een aantal voorbeelden daarvan:

- Op 8 juli 2013 schrijft Pauline Voortman, drijvende kracht achter Trustworks, een organisatie die leiders en professionals ondersteunt bij het werken aan vertrouwen, op internet: *'Vanuit geloof, hoop en liefde moeten we aandacht geven aan datgene waar het werkelijk om gaat: erbij horen, gezien en*

gehoord worden. Uiteindelijk willen we allemaal aandacht. En hier zit het pijnpunt, want oprechte aandacht geven is moeilijk. Oprechte aandacht gaat niet alleen over materie, maar ook over gevoel. Het raakt aan onze diepere laag, daar waar het gaat over veiligheid, geborgenheid, rechtvaardigheid, over schuld en schaamte, over datgene wat ons kwetsbaar maakt. (...) Dat is iets anders dan de voorspelbaarheid van het rationaliteitsdenken.

- In 1997 verschijnt van auteur Arnold Cornelis het boek *Logica van het gevoel*. Citaat uit de 'flaptekst': *'Ieder mens ontwikkelt een eigen filosofie als mentale kaart van mens zijn in de wereld, maar die kaart blijft meestal onbewust als gevoel. We moeten ons onbewuste zelfbeeld aanhoudend corrigeren en bijwerken via de communicatie. Daar is onze cultuur niet op ingesteld, ook wetenschappers weten steeds meer over steeds minder. Over onszelf als mens, hoe het voelt, weten we in de wetenschap niets. (...) Onze westerse wereld zit op een dwaalspoor en lijkt te hebben gekozen voor verdoving en verdwaling in plaats van zingeving, zelfsturing en inzicht in waarden. (...) In dit boek wordt een heel ander mensbeeld en kennismodel als wijsgerige visie gepresenteerd, waarbij gevoel de ontwikkeling van onze logische leerprocessen stuurt en emoties de fouten corrigeren in de ontwikkeling van onze identiteit en die van onze sociale omgeving.'*
- In 2011 verschijnt het boek *Society 3.0* van Ronald van den Hoff. Uit dit boek een citaat: *'Er dient zich een nieuwe orde aan. Ik zie steeds meer mensen die heel helder hebben gekozen, hoe ze willen omgaan met zichzelf, hun omgeving en andere mensen. Het zijn degenen die ik global citizen noem. Deze wereldburgers kunnen en willen met het gevestigde-orde-denken niet meer uit de voeten. Zij willen op een wezenlijk andere manier hun leven en werken van waarde voorzien, namelijk door waarde te creëren. De global citizen wil bovenal een duurzame samenleving. De global citizen heeft de volgende kernmerken: open,*

transparant en onbevooroordeeld; ze zien verschillen tussen mensen en culturen als bron van creativiteit; willen van elkaar leren, groeien en samenwerken; zijn nieuwsgierig naar andere culturen en zelfreflectief op hun eigen cultuur; ervaren zichzelf als lid van de wereld en niet speciaal als burger van een natie of een land en handelen vanuit transnationale waarden en normen.'

- Uit de mond van Apple-oprichter Steve Jobs is genoteerd: *'Heb de moed om je hart en intuïtie te volgen. Zij weten op de een of andere manier al wat je echt wilt worden.'*
- Peter Burwash, opgevoerd in het boekje *Hero* van Rhonda Byrne, zegt: *'Ik heb zes jaar lang leiders van de hele wereld bestudeerd. 99,9 procent van hen zei dat intuïtie belangrijker is dan logica. Logica is wat je hebt geleerd. Intuïtie is wie je bent. Het betekent niet dat je niet praktisch mag zijn en geen logica en gezond verstand mag gebruiken, maar dat het eerste emotionele gevoel heel belangrijk is.'*
- In een uitzending van *De wereld draait door (DWDD)* van 21 oktober 2013 is Laurens van den Acker te gast. Hij is senior vicepresident of Corporate design bij Renault en licht het door hem ontworpen nieuwe model van Renault toe. Het nieuwe ontwerp, zo vertelt Van den Acker zijn toehoorders, is een *verhaal van de liefde*. Met een interieur dat je een *hemels gevoel* geeft. De duizenden lampjes in het interieur *kloppen als een groot hart*. Beide deuren van de auto gaan tegengesteld aan elkaar open. Het *verbeeldt het mannelijke en het vrouwelijke; het yin-yangprincipe*.
- In een ingezonden brief in het dagblad *Trouw* van 27 maart 2014 schrijft Tienke Klein, naar aanleiding van een artikel over bijna-doodervaringen: *'De wet van het leven houdt meer in dan alleen de wet van de zwaartekracht. Zo is denken een onderdeel van het bewustzijn, maar bewustzijn reikt verder dan het denken. Ik heb tweemaal een bijna-doodervaring gehad*